

Evropské právní dějiny

Vznik ČSR, ústavní základy a politický
systém ČSR v letech 1918 – 1938

Ladislav Vojáček

Národní hnutí v českých zemích a na Slovensku po vypuknutí války

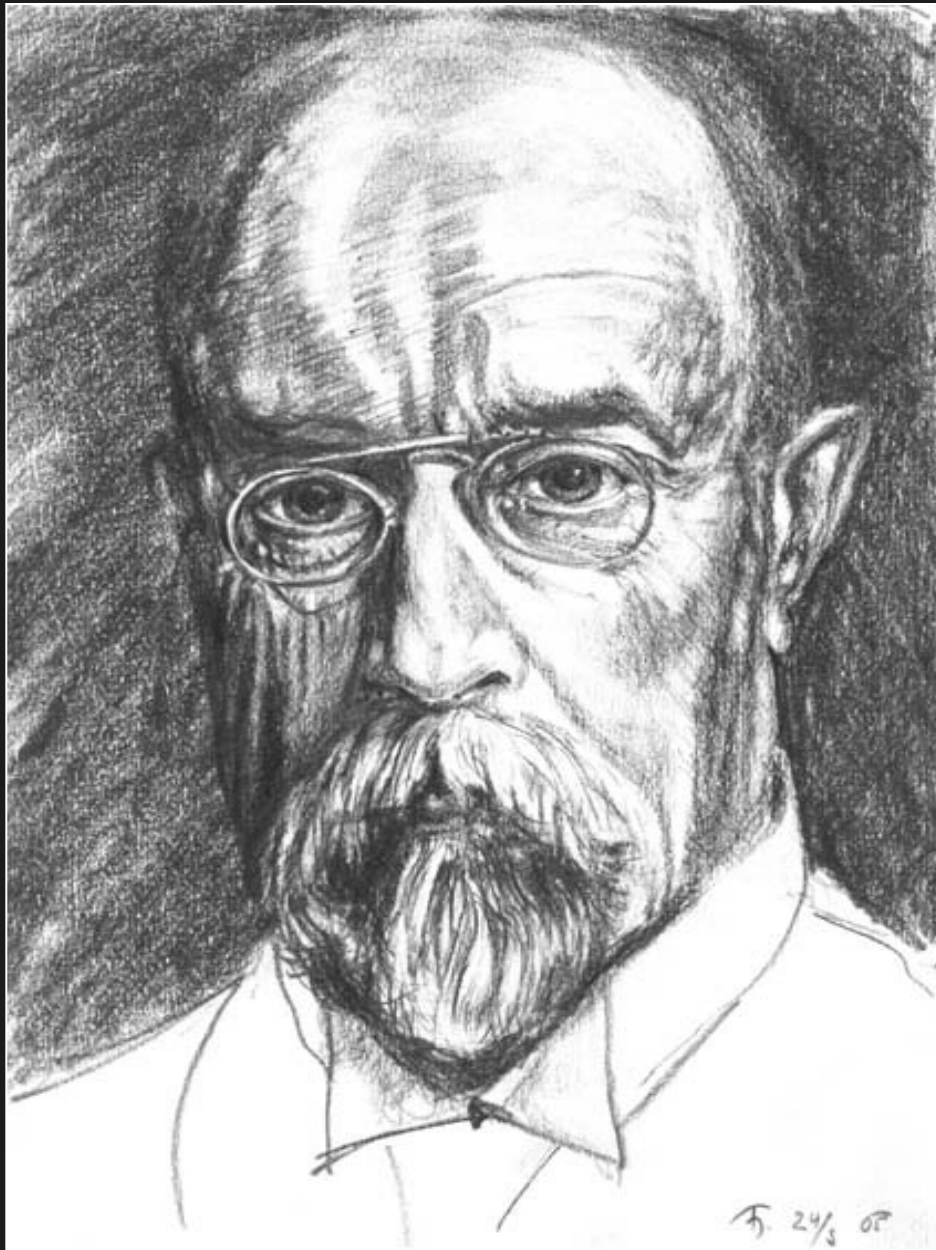
- utlumení aktivní činnosti
- koncepty T. G. Masaryka a K. Kramáře
- v české politice aktivismus, ale od roku 1917 postupný příklon k myšlence samostatného státu
- prvomájová rezoluce (Liptovský Mikuláš)

Koncepce poválečného uspořádání

- **K. Kramář:** koncept ústavy všeslovanské říše (1914)
= rusofilská představa
- **T. G. Masaryk:** memorandum "Independent Bohemia" (1915)
= čechoslovakistická představa
 - monarchie

JUDr. Karel Kramář
(1860 – 1937)

T. G. M.

Zahraničního odboj

- slovenští krajané v USA (Slovenská liga) a Rusku
- Masarykova zahraniční akce
 - Český komitét
 - M. R. Štefánik
 - Československá národní rada
 - legie

Gen. M. R. Štefánik

Ruští legionáři (sedící L. S.)

Dokumenty zahraničního odboje

- Clevelandská dohoda (1915)
- Pittsburská dohoda (30. 05. 1918)
- Washingtonská deklarace (18. 10. 1918)
= ČsNR jako prozatímní vláda prohlásila
československou nezávislost

Vyvrcholení boje za společný stát na domácí půdě

- Národní výbor československý
- formování Slovenské národní rady
- konstituování společného státu
 - vyhlášení samostatného státu v Praze (28. 10. 1918)
+ přebírání významných institucí + zákon č. 11/1918 Sb.
 - Martinská deklarace (30. 10. 1918)

Zákon č. 11/1918 Sb. o zřízení samostatného československého státu

- první ústavní provizorium
- vyhlášení samostatného státu
- **Národní výbor československý**
= nejvyšší státní orgán
- recepce
 - státního aparátu
 - práva

V den vítězství čs. revoluce
a nové samostatnosti národa

sepsal D'abís Rašín
zákon

Originál příkazu vlády
československé republiky

vydaný Národním výborem dne 28. října 1918 ^{uložil} ^{pro archiv} **loukup**

Samostatný stát československý vstoupil v život zachována byla povinnost
dosavadního předmluvce se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upre-
ven byl nový představitel k novému státnímu životu, Národní výbor
jmenem Československého národa jako vykonavatel státní přechodnosti
nářizuje:

Článek I

Státní formou československého státu vůči Národní shromáždění ve složení
má s Československým Národním Radou v Paříži jako orgánu jediné
vše národa. Věz se tak stane vykonávací přechodnosti státní
výbor.

Článek II

Všecky dosavadní zákony a nařízení zůstávají prozatím
v platnosti. *off. H. H. H.*

Článek III

Všecky právy samoprávné, a sdělné ^{na zemi} rustavý slachů, zemské, okresní ^{zemi} a
obecní pro povýžen Národní výbor a pučatem úřady a pučaji
dle dosud platných zákonů a nariadení.

Článek IV

Zákon tento nabývá platnosti dnem vydání.

Článek V

Předsednictvo Národní výboru se skládá, aby tento zákon provedl

Dáno v Praze, dne 28 října 1918

~~Antonín~~

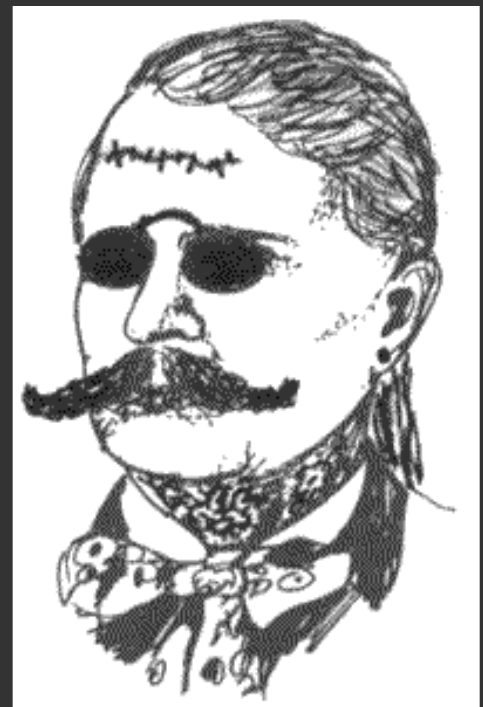
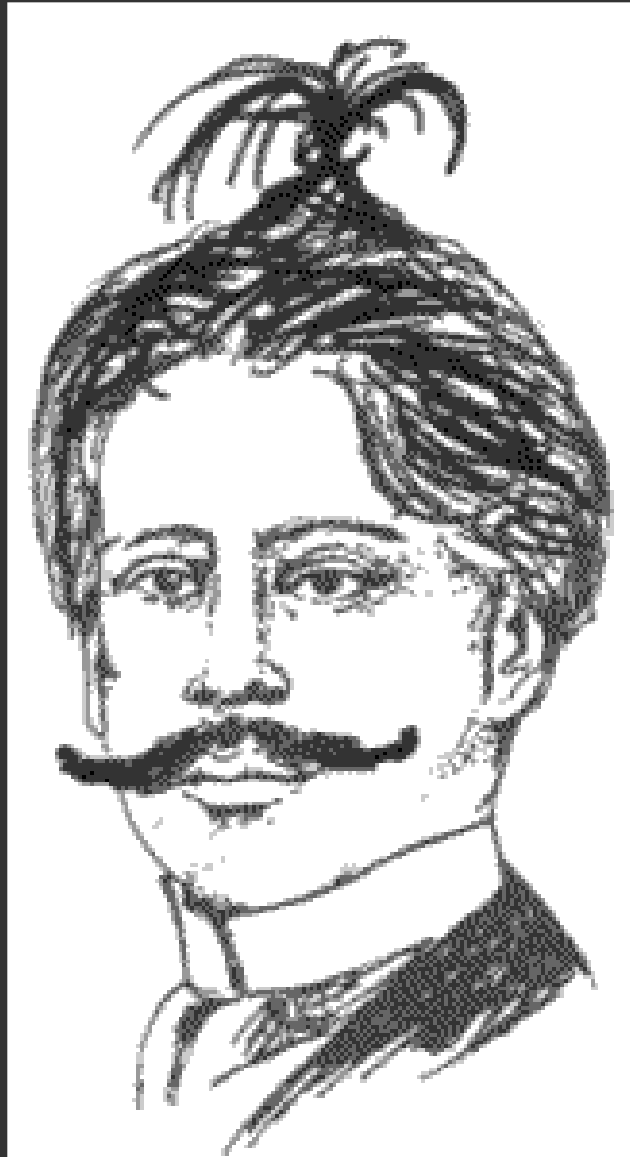
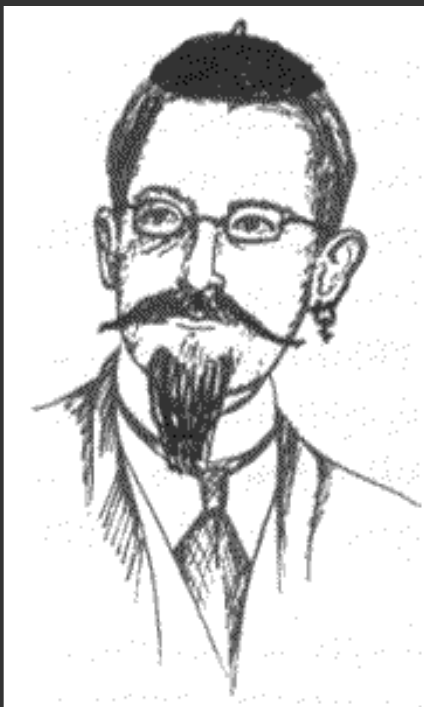
Antonín Krejčí, Alois Párek, Jan Šteblný

Dr. Frant. Soukup, Dr. Václav Štáhl

Muži 28. října

Muži 28. října

Deklarácia Slovenského Národa!

Zastupitelia všetkých slovenských politických strán,

shromáždení dňa 30. októbra 1918 v Turčianskom Sv. Martine a organizovaní v Národnú Radu slovenskej vetvy jednotného česko-slovenského národa, trvajú na zásade samourčovacieho práva národov prijatej celým svetom. Národná Rada vyhlasuje, že v mene česko-slovenského národa, byvajúceho v hraniciach Uhorska, je jedine ona oprávnená hovoriť a konať.

Nie je na to oprávnená uhorská vláda, ktorá za celé desaťročia nepoznala vážnejšej úlohy, ako potlačovať všetko, čo je slovenské, nepostarila a nedovolila nášmu národu ani jedinej školy, nedovolila, aby sa slovenskí ľudia dostali do verejnej správy a štátov, náš ľud majetkovo ničila a vykošťovala svojou stredovekou feudálnou sústavou a politikou.

Nie sú oprávnené na to, aby v mene slovenského ľudu hovorili, ani tie tak zvané zastupiteľské sbory, ktoré sú zostavené na základe úzkého volebného práva, nedopúšťajúceho prejavu vôle národa, a pozostávajúce z ľudí, ktorí vzdor nariadeniu zákona nedopusili na výboroch čisto slovenských stolíc ani len slovenského slova.

Nie sú na to oprávnené ani také ľudové shromáždenia, ktoré vynášajú uzavretia pod tlakom cudzieho násillia.

V mene slovenského národa na Slovensku oprávnená je teda hovoriť jedine Slovenská Národná Rada.

Národná Rada česko-slovenského národa v Uhorsku obydleného osvedčuje:

1. Slovenský národ je čiaska i rečove i kultúro-historicky jednotného česko-slovenského národa. Na všetkých kultúrnych bojkoch, ktoré viezol český národ a ktoré ho urobili známym na celom svete, mala účasť i slovenskí veter.

2. Pre tento česko-slovenský národ žiadame i my neobmedzené samourčovacie právo na základe úplnej neodúslivosti. Na základe tejto zásady prejavujeme svoj súhlas s tým novoutvoreným medzinárodným právnym poradením, ktoré dňa 18. októbra 1918 formuloval predseda WILSON a ktoré dňa 27. októbra uznal rakúsko-uhorský minister zahraničia.

3. Žiadame okamžitú uzavretie pokoja a síce na všetkých kresťanských zásadách, aby pokoj bol taký, aby by medzinárodnoprávnymi ústrikami zmnožoval ďalšiu vojnu a ďalšie chroptenie.

4. Žiadame, aby sa usilovali v našom slovenskom národ, ktorý vďaka svojmu ústiku doposiaľ na celý svet národnou kultúrou, vedou a výhľadom i politickým poradením a to spešne usilovali, aby sa dňa 30. októbra 1918 mohol vyhlásiť a dňa 30. októbra 1918 mohol vyhlásiť za česko-slovenským národom.

Za zasadnutia Slovenskej Národnej Rady

V Turčianskom Sv. Martine, 30. októbra 1918.

Karol A. Medvecký v. r.

Predseda Slovenskej Národnej Rady

Matós Dula v. r.

Predseda Slovenskej Národnej Rady

Zákony NVČs

- Sbírka zákonů a nařízení státu československého (zákon č. 1/1918 Sb.)
- 12 nejvyšších úřadů státní správy
- Nejvyšší správní soud (č. 3/1918 Sb.)
- Nejvyšší soud (č. 5/1918 Sb.)
- udržení chodu hospodářství, zajištění zásobování obyvatelstva a udržení klidu a pořádku
- Prozatímní ústava

Zákon č. 37/1918 Sb. o prozatímní ústavě (druhé ústavní provizorium)

- systém ústředních orgánů
- způsob vyhlašování rozsudků a nálezů soudů
- stanovení státní formy
= republika

System ústředních orgánů

- jednokomorové (revoluční) Národní shromáždění
- president republiky (T. G. Masaryk)
 - velmi slabé postavení
- vláda

Novelizace prozatímní ústavy

- úprava počtu členů (z. č. 138/1919 Sb.)
- posílení pozice prezidenta republiky (zák. č. 271/1919 Sb.)
 - podle francouzské ústavy
- + § 14 zákona č. 64/1918 Sb.

Přijetí definitivní ústavy

- PNS se stalo ústavodárným

- Ústavní výbor

(4 subkomise, předseda dr. Meissner, Jan Malypetr, dr. Bouček a **dr. Weyr**)

- změna jednacího řádu:

= PNS mohlo jednat i o návrzích svých výborů

Postup prací

- koncept ústavy a další s ústavou souvisící osnovy připraveny na MV (prof. **J. Hoetzel** a ministr vnitra **A. Švehla**)
- projednání s představiteli politických stran a s prezidentem republiky
- začátkem prosince 1919 návrhy předloženy Ústavnímu výboru PNS
- v plénu PNS začala diskuse 27. 02. 1920

Jiří Hoetzel
(hlavní autor textu
ústavy z roku 1920)

Ústavní listina (č. 121/1920 Sb.)

- demokratická
- unitární
 - (+ autonomie Podkarpatské Rusi)
- vychází z principu jednotného československého národa
- rigidní
 - (+ výslovně „ústavní zákon“)

Členění a obsah ústavy

A) Preambule

B) Uvuzovací zákon

C) Vlastní text

= 6 hlav (134 §)

Hlavy ústavy z roku 1920

1. Všeobecná ustanovení
2. Moc zákonodárná
3. Moc výkonná a vládní
4. Moc soudcovská
5. Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské
6. Ochrana národnostních, náboženských a rasových menšin

Úvod ústavy (preambule)

- = slavnostní politické prohlášení
- demokratický charakter
- čechoslovakismus

Uvozovací zákon k ústavě

- příslušnost Ústavního soudu
- prováděcí zákony nejsou součástí ústavy, pokud ...
- účinnost ústavy + pozbytí účinnosti:
 - a) všech ustanovení, která jsou s ústavou v rozporu
 - b) všech dřívějších ústavních zákonů

Hlavy ústavy z roku 1920

1. Všeobecná ustanovení
2. Moc zákonodárná
3. Moc výkonná a vládní
4. Moc soudcovská
5. Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské
6. Ochrana národnostních, náboženských a rasových menšin

1. Všeobecná ustanovení

- veškerá moc vychází z lidu
- demokratická republika, jejíž hlavou je volený prezident
- území ČSR (změna, nedílnost, Podkarpatská Rus)
- jednotné státní občanství
- hlavní město Praha
- státní symboly

NĚMECKÉ RAKOUSKO

podle prozatímní ústavy
z 22. 11. 1918

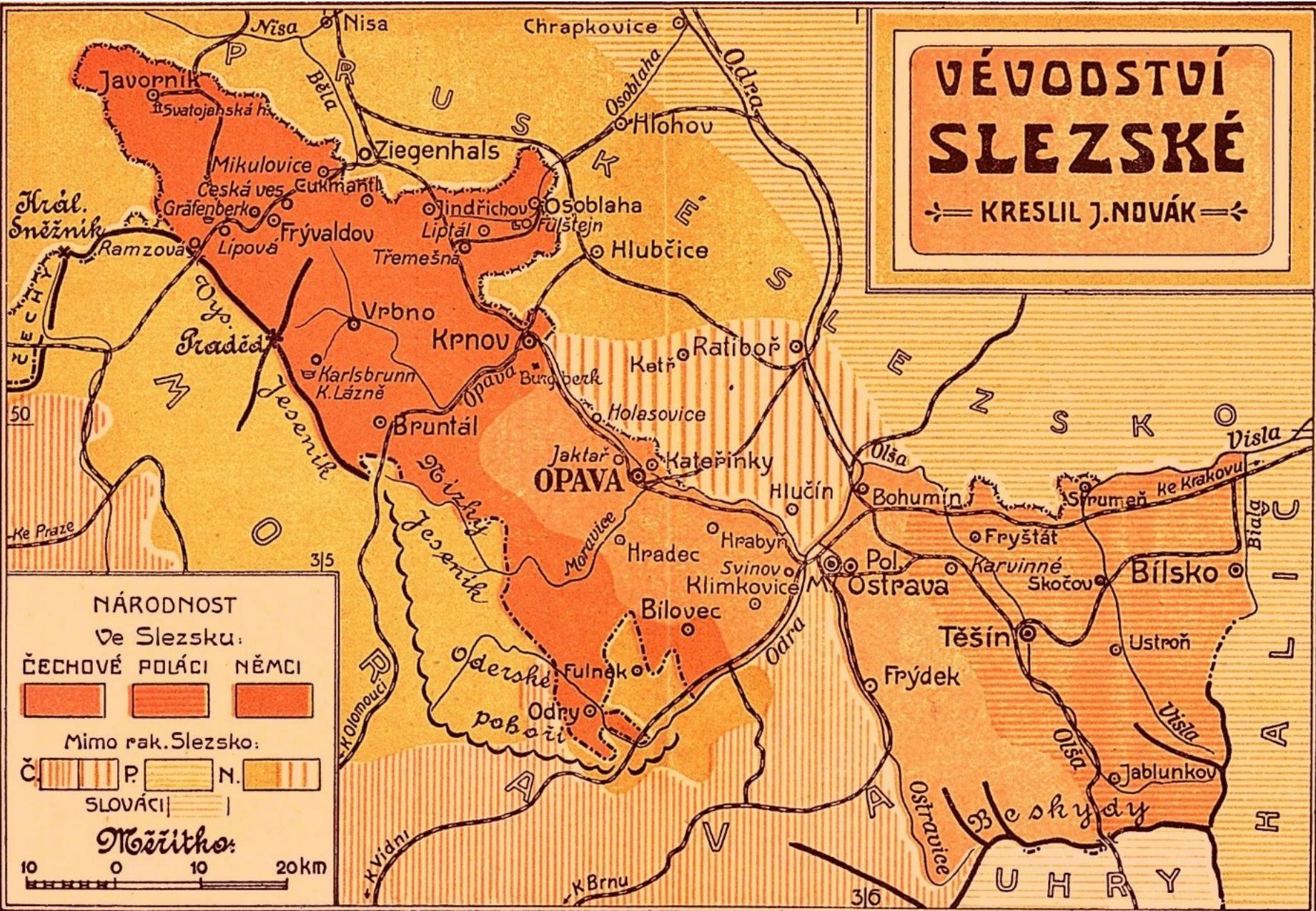
Provincie Německého Rakouska

- 1 Horní Rakousko
- 2 Dolní Rakousko
- 3 Německé Čechy
- 4 Sudety
- 5 Štýrsko
- 6 Solnohradsko
- 7 Korutansko
- 8 Tyrolsko
- 9 Vorarlbersko

VÉVODSTVÍ SLEZSKÉ

— KRESLIL J. NOVÁK —

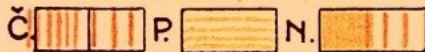
NÁRODNOST

Ve Slezsku:

ČECHOVÉ POLÁCI NĚMCI

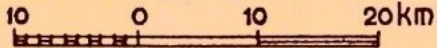

Mimo rak. Slezsko:

SLOVÁCI

Měřítko:

Podkarpatská Rus

- Generální statut (1919, gen. Hennocque)
 - vojenská diktatura (do ledna 1922)
 - od srpna 1919 doplněna civilní správou („administrátor“), 1923 volby do obcí
- podle ústavy autonomie
 - sněm, zastoupení v NS, guvernér, funkcionáři pokud možno z místního obyvatelstva
- vl. nař. č. 356/1920 Sb.
 - guvernér + nekonstituovaná „guberniální rada“
- župy (1920 – 4, 1921 – 3, 1926 – 1)

1. Všeobecná ustanovení (pokr.)

- veškerá moc vychází z lidu
- demokratická republika, jejíž hlavou je volený prezident
- území ČSR (změna, nedílnost, Podkarpatská Rus)
- jednotné státní občanství
- hlavní město Praha
- státní symboly

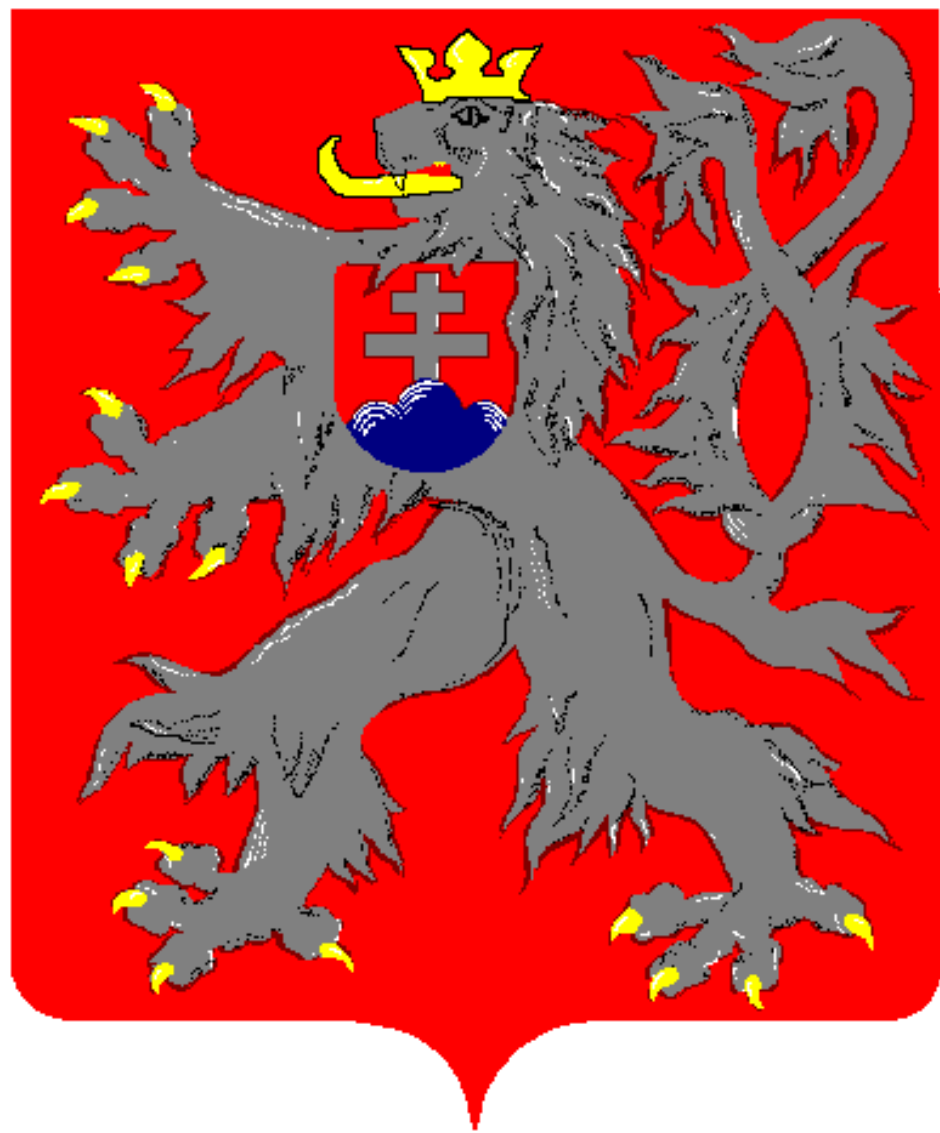
Příloha k č. 10. k. 1273.

1919

Státní (národní) vlajka
republiky československé.

Rozměr 2 (šířka) : 3 (délka).
Délka klinu = $\frac{1}{3}$ délky vlajkové.

2. Moc zákonodárná (1)

- Národní shromáždění = Poslanecká sněmovna a Senát
- Poslanecká sněmovna
 - 300 členů
 - volební právo 21 (30) let
 - šestileté funkční období
- Senát
 - 150 členů
 - volební právo 26 (45) let
 - osmileté funkční období
- (Stálý výbor)

Moc zákonodárná (2)

- volební právo + poměrné zastoupení
- imunita členů NS
- usnesení PS platné i přes odpor Senátu
- zákon platný i přes prezidentovo veto
- výslovně uvedeno, že zanikla zákonodárná činnost zemských sněmů
- („Pětka“)

3. Moc výkonná a vládní

- Prezident

 - + náměstek prezidenta (6 měsíců ...)

- **Vláda**

 - ministerstva
 - rakouský vzor

- (Nejvyšší účetní a kontrolní úřad - už od roku 1919)

4. Moc soudcovská

- **civilní a trestní soudy**
- **obecná úprava**
 - výkon státními soudy
 - jeden Nejvyšší soud
 - příslušnost porotních soudů stanoví zákon
 - oddělení od správy
 - nezávislost a nepřeložitelnost soudců
 - obžalovací zásada v trestních věcech
 - právo soudce zkoumat platnost nařízení

Soudní organizace

- soudy civilní a trestní (1928)
 - řádné (okresní, krajské, vrchní, Nejvyšší soud)
 - mimořádné a rozhodčí
 - trestní (kmetské, vojenské, státní, mládeže)
 - civilní (pracovní, labské plavební, pojišťovací)
- veřejnoprávní soudy
 - Ústavní soud
 - Nejvyšší správní soud
 - Volební soud

5. Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské

- klasický výčet

/neuznávání výsad pohlaví, rodu a povolání; osobní a majetková svoboda; domovní svoboda; svoboda tisku, shromažďovací a spolčovací právo; petiční právo; listovní tajemství; svoboda učení a svědomí (včetně náboženské); svoboda projevu; ochrana manželství, rodiny a mateřství/

- (ú. z. 293/1920 Sb. o ochraně domovní a osobní svobody a listovního tajemství)

- branná povinnost

6. Ochrana národnostních, náboženských a rasových menšin

- podle „malé“ Saint-germainské smlouvy:
 - rovnost a stejná práva
 - rovný přístup k úřadům, hodnostem, povoláním a živnostem
 - volnost používání jazyka
 - „značný zlomek“ státních občanů náležejících k menšinám
 - právo na vyučování ve vlastní řeči
 - násilné odnárodňování není dovoleno

Zákony navazující na ústavu

- 122/1920 Sb. jazykový zákon
- 123/1920 Sb. volby do poslanecké sněmovny
- 124/1920 Sb. složení a pravomoc senátu
- 125/1920 Sb. o Volebním soudě
- 161/1920 Sb. o volbě prezidenta
- 162/1920 Sb. o Ústavním soudě

Politické strany

- neupraveny zákonem
- podle judikatury ani spolkovým zákonem
- zákon o zastavování činnosti a rozpouštění politických stran (č. 201/1933 Sb.) = nesystémové opatření
- volební předpisy používaly termín „*volební strany*“

Organizace územní správy podle župního zákona č. 126/1920 Sb.

- částečně realizována jen na Slovensku (1923)
 - (župní svazy)
 - 21 žup (mimo Praha, spory o Podkarpatskou Rus)
 - okresy

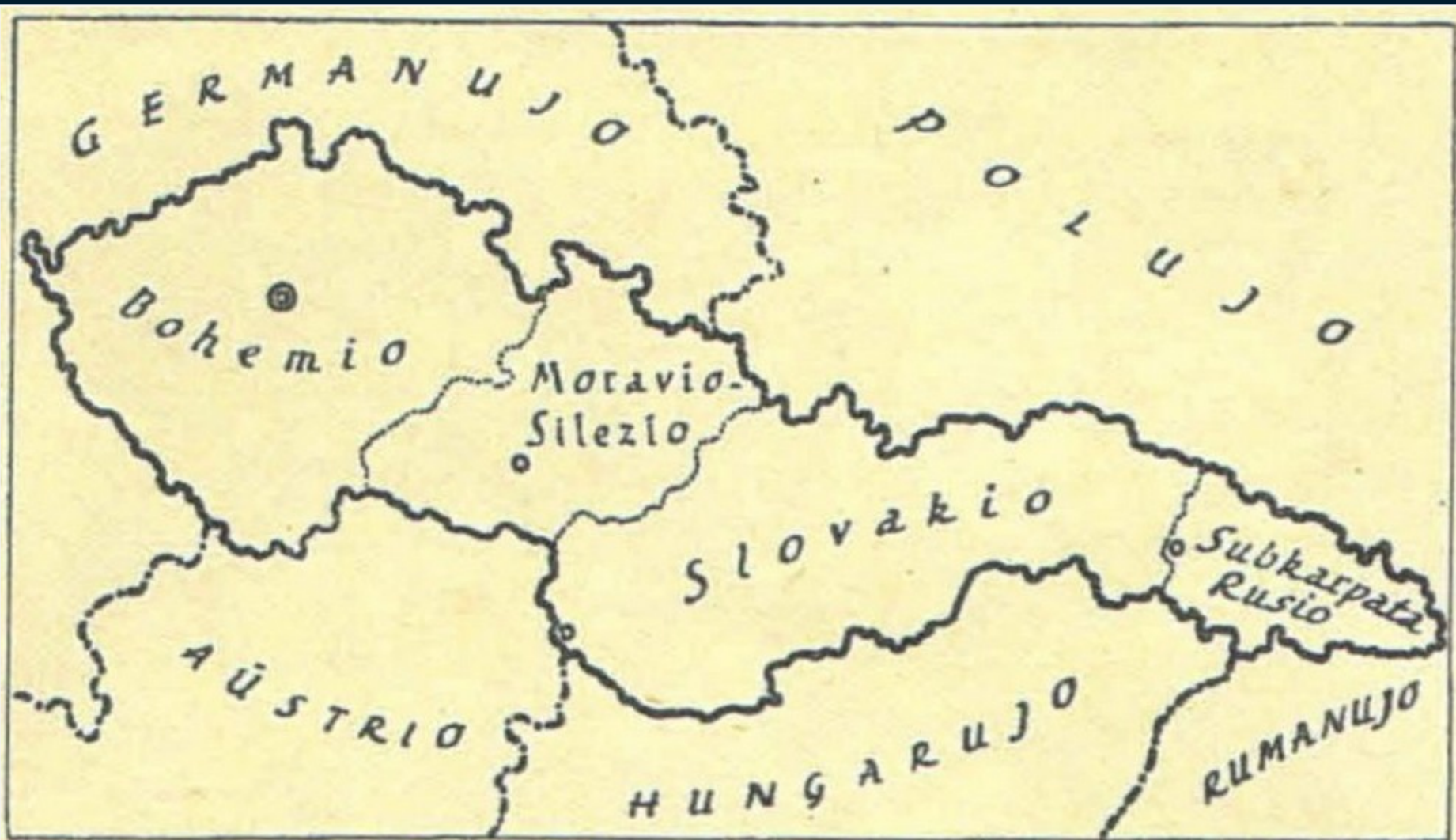
Zákon o organizaci politické správy (č. 125/1927 Sb.)

= kombinace státní správy a samosprávy

■ země (krajiny)

- Česká
- Moravsko-slezská
- Slovenská
- Podkarpatoruská

■ okresy

ĈEĤOSLOVAKA RESPUBLIKO

Obce v českých zemích

■ zákon č. 76/1919 Sb.

= doplnění a změna obecních zřízení

- obecní zastupitelstvo (dříve výbor)
- obecní rada (dříve představenstvo)
- starosta
- komise

Ozbrojené složky státního aparátu

- armáda
- četnictvo (žandárstvo)
- státní policie
- obecní policie
- finanční stráž

(1919 – 1927: pohraniční finanční stráž a důchodková kontrola)

Armáda

- vrchním velitelem prezident republiky
- MNO
- Hlavní štáb čs. branné moci
- 4 zemská vojenská velitelství (+ 48 doplňovacích okresních velitelství)
- NROS (1936)
- Stráž obrany státu (SOS, 1936)

Četnictvo (žandárstvo)

- zákon o četnictvu 299/1920 Sb. (1928)
- MV
- Generální velitelství četnictva (+ územní organizace)
- Ústřední pátrací oddělení 1922 (+ pátrací oddělení 1928)
- četnické pohotovostní oddíly (1933)

Státní policie

- policejní ředitelství + policejní komisariáty (pohraniční p. k.)
- zákon č. 165/1920 – zmocnění pro vládu, zřizovat policejní úřady (1936)
- sbory strážce bezpečnosti (1922, sjednocení 1936)
- Zpravodajská ústředna (1923)
- Všeobecná kriminální ústředna (1929)

Malá hádanka nakonec

- do následujícího obrázku, vztahujícího se k organizaci československého státního aparátu, vložte chybějící údaje
- když si nebudete vědět rady, můžete si pomoci nápovědou na dalším obrázku

P

-

6

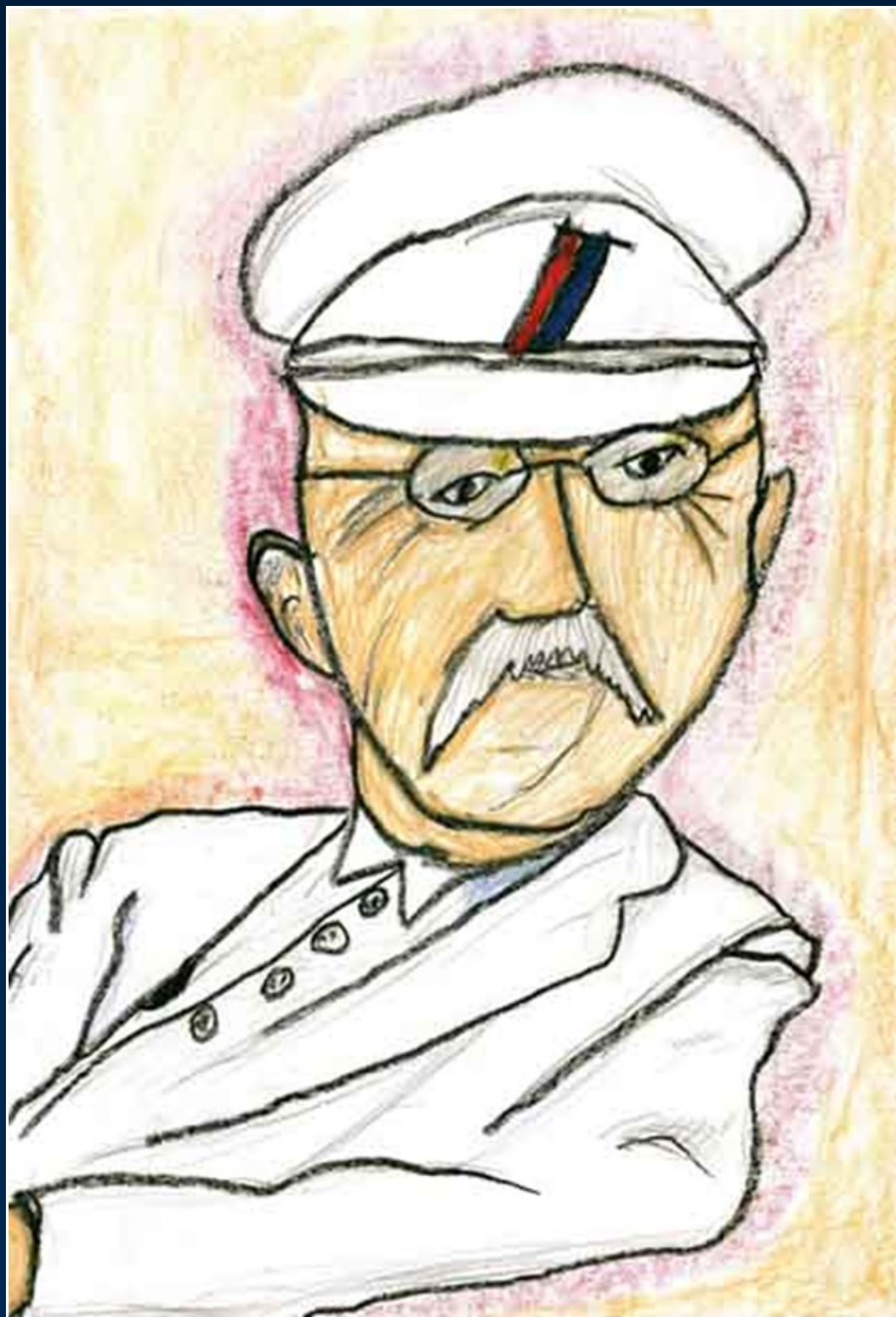
30

26

150

P		-		
PS	6		30	
S		26		150

P	7	-	35	1
PS	6	21	30	300
S	8	26	45	150

Děkuji za pozornost.

Ladislav Vojáček